

*Аскерова І. А.,
кандидат філологічних наук, доцент,
докторант кафедри слов'янських, романських і східних мов
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*

СЕМАНТИКО-КОГНІТИВНІ ТА ЛІНГВОАКСІОЛОГІЧНІ ПАРАМЕТРИ ПОЛЬСЬКОГО ЕМОТИВА *SZCZĘŚCIE*

*Хто знайшов щастя, той усе знайшов.
Ж.О. де Ламетри*

Анотація. Стаття присвячена комплексному опису семантико-структурних, історико-етимологічних, лінгвокогнітивних та ціннісних характеристик польського емотива *szczęście*. Дослідження здійснене на широкому лексикографічному матеріалі польських й інших слов'янських мов, праць у галузі психології емоцій і почуттів людини, а також Національного корпусу текстів польської мови. Трактуючи внутрішню форму лексеми *szczęście* досі залишається у польському мовознавстві неодностайним: її первинне значення відтворюється або як «брати участь» (А. Брюкнер), або реконструюється як «гарна частина (чогось)» (В. Борись). Простеження історичного розвитку емотива *szczęście* засвідчило, що в його семантичній структурі компонент «удача, фортуна, сприятливі обставини» послідовно переважав над абстрактним сенсом «стан, відчуття великого задоволення, радості». Сучасні лексикографічні джерела також фіксують полісемантизм пол. *szczęście*. Словникова інтерпретація дала змогу виділити у структурі досліджуваного найменування такі лексико-семантичні варіанти: емоційна складова «короткотривале відчуття максимально інтенсивної, бурхливої радості (наприклад, щаслива мить перемоги)»; когнітивний компонент «тривалий позитивно конотований емоційний стан найвищого задоволення, пов'язаний із самореалізацією особи, наявністю сенсу життя, відчуттям повноти життя, усвідомленням своєї потрібності іншим людям тощо»; каузативне значення «те, що викликає цей емоційний стан». На сучасному синхронному зрізі досліджувана лексична одиниця не характеризується великим словотвірним потенціалом, водночас їй властива широка лексична сполучуваність. Відтворені образні колокації свідчать про те, що щастя у мовній картині світу поляків метафорично уявляється як рідка або газоподібна субстанція, світло, сонце, висока температура, вогонь, сила, що підносить людину вгору. Від щастя можна сп'яніти, оніміти, втратити свідомість чи навіть збожеволіти. Щастя є найвищим благом, якого особа прагне за будь-яку ціну: задля його досягнення вона здатна наздоганяти, шукати й хапати його чи самотужки будувати.

Ключові слова: когнітивна семантика, лінгвоаксіологія, етимологія, емотив, концепт.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Щастя – це складний і багатогранний емоційний та культурний феномен, який століттями надихав філософів, науковців різних галузей, письменників на глибокі рефлексії. Незалежно від епохи чи культури, щастя завжди залишалося у фокусі пошу-

ків сенсу людського існування. Як саме людина виражає це почуття у мові, становить чималий інтерес сучасних феліцитарних та лінгвокогнітивних студій, адже мова, як відомо, є не лише засобом передачі думок, а й інструментом, що відображає внутрішній емоційний і ментальний простір людини.

Щастя як найбажаніший і найцінніший психоемоційний стан має багату палітру вербалізації. Опис та інтерпретація семантичних відтінків досліджуваного емотива, встановлення його структурних особливостей, простеження шляхів історичного розвитку є своєрідним «вікном» у психологію окремої людини й – ширше – певної лінгвокультурної спільноти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Упродовж останніх десятиліть лінгвістика зосередила свою увагу на дослідженні концептуалізації душевних переживань, зокрема на тому, як щастя репрезентовано у мовній картині світу. І, хоча, позитивним емоціям і почуттям у мовознавстві, зокрема польському, присвячено значно менше розвідок, ніж негативним, все ж певні надбання у цій галузі є. Так, 2005 року у видавництві Варшавського університету вийшла друком колективна публікація «Анатомія щастя. Позитивні емоції у мовах і культурах світу» за редакцією А. Душак й Н. Павляк, яка містить розвідки науковців з різних галузей сучасної гуманітаристики, що висвітлюють проблематику щастя в мовознавстві, літературознавстві, психології, семіотиці, засобах масової інформації тощо [1]. Проте, незважаючи на ці та інші здобутки, досліджуваний концепт досі не дістав у польському мовознавстві комплексного наукового висвітлення, що підкреслює актуальність обраної теми.

Метою розвідки є здійснення поглибленого семантико-структурного й історико-етимологічного аналізу емотива пол. *szczęście* та його похідних, а також відтворення образу щастя в ціннісній і мовній картині світу поляків. **Об'єкт** дослідження становлять лексеми на позначення цього позитивно конотованого психічного переживання, а предмет – їхні лексичні й граматичні властивості.

Матеріалом для аналізу слугували тлумачні, фразеологічні, етимологічні лексикографічні джерела польської і деяких інших слов'янських мов, збірки афоризмів, прислів'їв і приказок, Національний корпус польської мови, а також монографії у галузі психології емоцій та почуттів людини.

Виклад основного матеріалу дослідження. У польській мовознавчій науці досі немає одностайного погляду щодо

внутрішньої форми вербалізатора концепта SZCZĘŚCIE. Так, видатний філолог-славіст, історик польської мови й культури А. Брюкнер трактує цю лексему як префіксальну формацію *s-część* і відтворює її первинне значення «брати участь» [Brückner, s. 544]. Сучасний польський етимолог В. Борись убачає в досліджуваному слові префіксально-суфіксальне утворення псл. *szczęstbje, де *sz-* є префіксом у значенні «гарний, хороший», *-bje* виступає суфіксом, а коренем є *część* «частина». Первинний зміст лексеми вчений реконструює, таким чином, як «гарна частина (чогось)» [Boryś, s. 598].

Простежуючи історичний розвиток семантики аналізованого емотива, звертає на себе увагу факт, що у старопольській період конкретний зміст «удача, сприятливі обставини» переважав над абстрактним «стан, відчуття великого задоволення, радості» [Sstp VIII, s. 540]. Цей дуалізм проявляється й у всіх словотвірно споріднених одиницях. Наведемо деякі з них: ад'єктиви *szczęsny* (*szczesny*, *szczęstny*, *szczętny*) «який має щастя, успіх, удачу», «який приносить щастя, вдалий, успішний» та *szczęśliwy* (*szczęśliwy*) «який приносить щастя». Субстантиви типу *nomina essendi* *szczęsność* (*szczesność*) у формі множини «сприятливі події, обставини», «доля, фатум», у колокації *wieczna szczęsność* «у християнській традиції – безкінечне щастя в потойбічному світі» [Тж, с. 540–541] та *szczęśliwość* (*szczęśliwość*, *szczęśliwoć*) «стан, відчуття великого задоволення, щастя», «успіх у певній роботі» [Тж, с. 542] та ін.

Наведені приклади засвідчують фонетично-орфографічну варіативність голосних і приголосних. Що стосується форм із *t*, то на польському ґрунті відбулася редукція груп приголосних *szczęstbivjъ → *szczęśliwy* [2, с. 160]. Форму без носового голосного у корені А. Брюкнер трактує як вплив чеської мови, хоча припускає й можливість дисиміляції чи навіть помилкового правопису *szczęsnego*, подібно як *częstować* та *uczestnik* з «фальшивою вокалізацією» [3, с. 281]. У сучасній польській мові закріпилися форми *szczęście*, *szczęśliwy*, *szczęśliwość*.

Автор першого у лінгвоставістичі словника синонімів польської мови А. Красінський розглядає лексему *szczęście* у синонімічному ланцюжку слів *dola*, *los*, *pomyślność*, *powodzenie*, *dobrobyt*, натомість подає лише одне тлумачення, пов'язане з емоційним станом людини: «*szczęście* – це абстрактне поняття, що означає блаженний стан душі, яка заспокоїла усі свої прагнення. Оскільки ці прагнення у кожного свої, тому й щастя кожен розуміє по-своєму. Однак, завжди, коли воно трапляється, людина вважає його найбажанішою річчю» [Kraśiński II, s. 144–145], пор. також „*Nie toć jest szczęście, w czym się kocha ciało, jeśli na duszy co zlego przywrzalo*” (M. Rej) [SW VI, s. 587–588].

С. Б. Лінде у своїй словниковій дефініції щастя на перший план виводить семантичний компонент «фортуна, доля, щось, що керує нашим життям»: „*Szczęście ludźmi ciska jak piłką*”, а також наводить тлумачення „благополуччя”, „щасливі / нещасливі випадки, сприятливі події”, пор. „*Mieć życia potrzeby, zdrowie i pokój, te trzy rzeczy stanowią rzeczywistość człowieka szczęśliwość; wszystkie inne szczęścia są wymyślone*” [Linde V, s. 566–569]. Зауважимо, що автор не фіксує значення афективного стану людини, для нього щастя мало цілком конкретний зміст. У словнику наведено також форми *szczęsny*, *szczęsność*, *szczęśnie*, що свідчить про те, що вони були «живими» ще у XIX ст.

Щастя не можна кваліфікувати як базову емоцію, оскільки людина може прожити все життя, так і не досягнувши щастя: «Щастю треба вчитися так само, як учитися писати, водити машину, і, взагалі, як усьому в житті... Є афоризм Іжиковського про те, що ніде не сказано, що людина мусить бути щасливою. Життя є завданням до виконання або сумою цих завдань. Щастя, як і краса, може комусь випасти, але не мусить» (Hamilton. Przeciw nieszczęśliwym).

Досліджуване поняття є складним комплексом переживань, який включає в себе як когнітивний, так і емоційний компоненти, що відображають оцінку свого існування та ставлення до себе як щасливої або нещасної людини. При цьому чітких та єдиних критеріїв щастя не існує: кожна людина наповнює це слово власним змістом. Аналізуючи причини виникнення щастя, наведемо уривок соціопитування на ламах однієї польської газети, у якому респондентам було запропоновано відповісти на такі запитання: «Чи щастя є для мене цінністю?», «Коли я почуваюся щасливим?» та «Без чого я не міг би бути щасливим?». Представимо кілька відповідей з метою з'ясування сенсу щастя в ціннісній картині світу поляків:

„*Szczęście jest istotną wartością w moim życiu. Jest ono dla mnie tym, do czego dążymy. Niejednokrotnie wydaje nam się, że jeśli coś zdobędziemy, to będziemy szczęśliwi. Często jednak okazuje się, że nie trwa to długo i szukamy czegoś nowego. Na tym poszukiwaniu możemy spędzić całe życie... Szczęście to dla mnie doświadczenie tego, kim naprawdę jesteśmy, dotarcie do podstawy naszej egzystencji... Aby mieć odwagę porzucenia pozorów chwilowego szczęścia, trzeba doświadczać miłości od Boga i ludzi*” (о. Я. М. Береза, теолог, філософ).

„*Najszczęśliwszy jestem wówczas, gdy towarzyszy mi stan... całkowitego zaangażowania, zapamiętania w tym, co robię... Nie byłbym w stanie także zachować pogody ducha bez ciągłej obecności najbliższych*” (Я. Чапінський, соціальний психолог).

„*Szczęście osobiste uważam za główną wartość, do realizacji której mniej lub bardziej świadomie dąży każdy człowiek. Nie da się osiągnąć szczęścia bez jednoczesnego kultywowania innych wartości, takich jak harmonijne współzycie z ludźmi, miłość bliźniego, odpowiedzialność za swoje czyny itd.*” (А. Самсон, психотерапевт).

„... *o ile nie jestem akurat nieszczęśliwa, to po prostu czuję się szczęśliwa*” (В. Штандер, психотерапевт).

„*Wiele szczęścia dają mi bliskie związki z ludźmi, ... realizacja celów, z którymi się utożsamiam*” (Б. Войцішке, соціальний психолог).

А також: „*Prawdziwe szczęście – takie, które sprawia, że radość musi być w tobie niczym bąbelki w najprzedszymsz szampanie – to rzadkie i cenne uczucie. Doświadczasz go, gdy zakochujesz się po uszy albo kiedy dostajesz wymarzoną pracę...*” (Cosmopolitan, maj, 2005).

Таким чином, щастя у свідомості поляків пов'язується передовсім із з коханням, благополуччям людини в особистому житті, у професійній діяльності, з гармонією у стосунках між людьми, відчуттям зв'язку з Богом та служінням йому.

Складність розуміння феномена щастя полягає в тому, що значеннева палітра слова *szczęście* в сучасній польській мові багата і різноманітна. Відомий польський філософ В. Татаркевич перший розділ своєї ґрунтовної розвідки «Про щастя» присвятив власне семантичному аналізу цієї лексеми: «Міркування про щастя мусять розпочинатись мовною характе-

ристикую, адже потрібно спершу з'ясувати, що значить слово *szczęście*, щоб потім сенсовно говорити про саме щастя» [4, с. 15]. Дослідник виділяє чотири основні сенси пол. *szczęście*, а саме: 1) об'єктивний – «збіг позитивних, сприятливих для чогось обставин, удача». Саме тому щасливим називаємо того, хто виграв в лотерею або в карти, пор. *mieć szczęście (w kartach, do interesów)*; *łut szczęścia więcej wart, niż funt rozumu; szczęściarz* «щасливчик»; 2) суб'єктивний (психологічний) зміст «інтенсивна радість», пор. „*Szczęście jak ciepła krew wpłynęło do jej serca falą powolną*” (Zeromski S. *Ludzie bezdomni*); 3) філософське значення «досягнення найбільших благ, доступних людині». Філософ у цьому контексті наводить думку Св. Фоми Аквінського: «Хто досягне щастя, той уже ні до чого не буде прагнути, адже воно є найвищим добром, яке включає в себе всі блага». Слід додати, що таке розуміння щастя має в історії культури глибоке коріння, що сягає філософської традиції античного евдемонізму, згідно з якою щастя є найвищими благами (причому мірилом щастя у такому розумінні є не суб'єктивне переживання блага людиною, а наближення до ідеалу); 4) «задоволення своїм життям». Формулою щастя, на думку В. Татаркевича, є квінтесенція К. Мансфілда: «Дякую Богу за те, що я є». Ідеться не про те, що людина має, а про те, як вона на це реагує [4, с. 16–24].

Сучасні лексикографічні джерела польської мови засвідчують, що аналізована лексема є багатозначною. «Словник польської мови» за редакцією М. Шимчака фіксує наступні сенси субстантива *szczęście*: 1) «удача, посмішка долі» (*pomyślny los, pomyślność, powodzenie*); 2) «відчуття задоволення, насолоди, радості; усе те, що викликає такий стан»; 3) «збіг обставин, що сприяють досягненню чогось» (*zbieg, splot pomyślnych okoliczności, szczęśliwe zrządzenie losu, pomyślny traf*). У наведеній дефініції межа між першим і третім витлумаченнями є нечіткою, словосполучення, якими вони тлумачаться – *pomyślny los, pomyślność* та *splot pomyślnych okoliczności, pomyślny traf*, – є синонімічними. Крім того, емоція щастя не зводиться суто до відчуття радості та задоволення, воно є значно складнішим психоемоційним комплексом.

«Інший словник польської мови» за редакцією проф. М. Банька тлумачить *szczęście* як «стан повного задоволення з життя або ситуації, в якій ми знаходимося», а також «те, що викликає подібний стан» [ISJP II, с. 743].

Найсучасніше і найповніше лексикографічне джерело – «Великий словник польської мови» – найбільш вдало, на нашу думку, дефініює польську лексему *szczęście*. Редактори словника наводять два визначення, перше з яких поділяють на вужчі компоненти: 1a. стан повного задоволення ситуацією, в якій певна особа знаходиться; 1 b. щось, що є джерелом повного задоволення; 2. збіг обставин, у результаті якого відбувається щось добре для певної особи або не відбувається нічого поганого, що могло б статися [WSJP].

Таким чином, наведений вище аналіз психологічних та лінгвістичних джерел дає змогу виділити у структурі досліджуваної лексичної одиниці такі лексико-семантичні варіанти: емоційна складова «короткотривале відчуття максимально інтенсивної, бурхливої радості (наприклад, щаслива мить перемоги)»; когнітивний складник «тривалий позитивно конотований емоційний стан найвищого задоволення, пов'язаний із самореалізацією особи, наявністю сенсу життя, відчуттям повноти життя, усвідомленням своєї потреби іншим людям

тощо»; каузативне значення «те, що викликає цей емоційний стан».

Ексерцеровані мовні факти засвідчили, що суб'єктом щастя є лише людина: „*Wybiegły dzieci...choć poblądle jeszcze ze strachu, rzuciły się w objęcia rodziców. O, jakaż radość! O, jakież szczęście! Uściskom i pocałunkom końca nie było*” (Oppman A. *Legends warszawskie*), „*Od nadmiaru szczęścia głośno zaśpiewałem ulubioną piosenkę*” (Młody Technik, 1971, nr 3), „*Mam kilku przyjaciół i uważam to za wielkie szczęście, coś zupełnie bezinteresownego, bezwarunkowego*” (Przekrój, 2001, nr 2895), „*Miałas szczęście, ale było to szczęście w nieszczęściu, bo pokochałaś go zbyt późno, nie wówczas, gdy najbardziej twojej miłości i mądrości potrzebował*” (Kowalewska H. *Tego lata*).

Досліджуваний вербалізатор концепта SZCZĘŚCIE в сучасній польській мові характеризується широкою сполучуваністю. Існує велика кількість атрибутивних контекстів, які виражають різні параметри щастя. Переважна більшість з них указує на значну інтенсивність переживання щастя: *bezgraniczne, głębokie, istotne, nadmierne, nadzwyczajne, najwyższe, niebiańskie, nieopisane, niesłychane, niezmierne, ogromne, szalone (szczęście)*. Ця емоція може мислитися або як короткотривала: *chwilowe, krótkie, krótkotrwałe, przelotne (szczęście)*, або як довготривала: *ciągłe, długotrwałe, dożgonne, nieustanne (szczęście)*. Про інтимність переживання щастя свідчать контексти *ciche, milczące, niewymowne, niewypowiedziane (szczęście)*.

На те, що щастя у польській мовній свідомості співвідноситься із субстанцією (твердою або рідкою), вказують словосполучення *łut, odrobina, czara, kropla (szczęścia)*. Словосполучка *promień szczęścia* манифестує цей емоційний стан як сонце, що зігріває людей своїм промінням. Пор. *plawić się, roztopiać się w szczęściu, popioły szczęścia*, де дієслова *plawić się, roztopiać się*, іменник *popioły* імплікують щастя як високу температуру, вогонь, результат горіння.

Від щастя людина може сп'янути, оніміти, втратити свідомість чи навіть збожеволіти: *pijany szczęściem; niemy, nieprzytomny, półprzytomny ze szczęścia; oszaleć, zwariować ze szczęścia*.

Щастя для людини є найвищим благом, якого вона прагне за будь-яку ціну. Задля цього вона здатна гнатися за ним, шукати й хапати його, будувати тощо: *biec / gonić / pędzić za szczęściem; pragnąć / szukać / chcieć szczęścia; marzyć / myśleć o szczęściu; budować / chwytać / kupić sobie / odnaleźć / osiągać / przeżywać / trzymać w rękach, wydrzeć komuś, zdobyć, znaleźć szczęście; łapać szczęście za ogon / za nogi..* Щастя може й саме знаходити людину: *szczęście samo garnie się do kogoś / wstępuje do serca / do domu / do rodziny / pod dach*.

Щастя можна комусь обіцяти, давати, дарувати, приносити: *obietcywać / dawać / przynosić / siać / włożyć komuś / zgotować komuś*. Щастя також є «комунікативною» емоцією, якою людина хоче поділитися з іншими: *podzielać, powierzać komuś swoje szczęście*.

На вегетативні прояви переживання, зокрема підвищення серцебиття, указують контексти *serce bije / wali komuś ze szczęścia*. Семантику зовнішнього вираження досліджуваної емоції містять сполуки типу *roześmiać się ze szczęścia / uśmiech szczęścia*, причому людина від щастя (як від і сильної радості) може не лише сміятися, а й плакати, пор. *rozplakać się ze szczęścia, łzy szczęścia*. Локусом щастя є серце та груди людини, а виражається воно в очах та на обличчі: *oczy błyszczą / jaśnieją / świecą szczęściem; pierś / serce wzbiera się szczęściem, jaśnieć szczęściem*;

szczęście bije / jaśnieje, promienieje, tryska z twarzy / z oczu, які маніфестують асоціацію щастя зі **СВІТЛОМ** та рідкою субстанцією.

Щасливу людину у польській мові окреслюють словосполучення із метафоричним значенням *ktoś czuje się / jest wniebowzięty, ktoś jest w siódmym niebie, niebiańskie / najwyższe szczęście, rozanielić się / rozanielony* і под. Щастя, таким чином, мислиться як щось, що підносить людину до неба, де вона може досягти *szczęścia wiecznego*. Небо у християнській традиції – місце вічного щастя після смерті. У цьому зв'язку слід також загадати назви місцевостей у релігійних традиціях різних культур, де людина почуватиметься завжди щасливою, пор. *sielanka, idylla, Eden, Arkadia, Kraina Szczęśliwości, kraj mlekiem i miodem płynący, Ziemia Obiecana, Kolchida* та деякі інші.

Ланцюжком щастя – *łańcuszkiem szczęścia* – поляки називають явище, що полягає у розсиланні за допомогою традиційної чи електронної пошти листа з проханням про його подальше поширення до певної або максимально можливої кількості адресатів, невиконання чого супроводжується загрозою втратити щастя чи інші блага [WSJP].

До ад'єктивного та адвербіального блоку похідних у польській мові належать лексеми *szczęśliwy* «який має щастя, відчуває або виражає його» (*szczęśliwi ludzie, szczęśliwe oczy, szczęśliwy uśmiech*), «який приносить щастя; сприятливий, удалий» (*szczęśliwy traf, pomysł, szczęśliwe czasy*); *szczęśliwie* «вдало, успішно» (*zdać egzamin szczęśliwie*) [SJPSz]. У молодіжному сленгу польської мови поширеним явищем є вживання англійського відповідника польської лексеми *szczęśliwy* – *happy* на позначення «щасливий, радісний, задоволений», пор. „*Widziałeś Matego? – No. Wypląte dzisiaj miał. Cały happy już w piwialni siedzi*” [SSM, с. 25]. Синонімічним є зворот *cały w piórach*, який уживається з аналогічним сенсом: „*Po tej wczorajszej randce jestem cały w piórach*” [тж].

Серед дієслівних утворень фіксується застарілий вербалив із каузативним значенням *szczęścić* «робити когось щасливим» та *szczęścić się* «щастити, таланити» [SJPSz]. Формальний тип *nomina attributiva* репрезентують лексеми *szczęśliwiec* «людина, якій пощастило; щаслива людина», а також розмовні форми *szczęściarz* «щасливчик; людина, якій щастить, таланить у чомусь», модифікаційними дериватами жіночого роду є *szczęściarka, szczęściara* із аналогічним змістом [SJPSz].

Висновки і перспективи подальших пошуків у зазначеному науковому напрямку. Щастя – одна зі споконвічних тем гуманітарного знання, яка з часів античності була предметом філософських та психологічних пошуків. У вирішенні філософської суті цього питання найбільшої популярності набула ідея абсолютного верховенства щастя в усій ієрархічній структурі ціннісної свідомості особистості. Щастя – це не просто одна з цінностей, поряд з іншими, і навіть не одна із найбільш фундаментальних і провідних цінностей, а метацінність, що підпорядковує і визначає собою усі інші. Як будь-яка інша емоція, щастя існує не тільки в свідомості людини, а й у мові, яка допомагає глибше зрозуміти, інтерпретувати та висловити це переживання. Вивчення вербальної репрезентації щастя дає можливість не лише «зазирнути» у внутрішній світ людини, виявити глибинні патерни душевних переживань, а й осягнути роль культурного і соціального середовища у формуванні емоційної картини світу. Перспективною подальших досліджень вважаємо компара-

тивні емотиологічні студії концепту ЩАСТЯ з метою виявлення універсальних й унікальних аспектів його об'єктивації у мові.

Література:

1. Anatomia szczęścia. Emocje pozytywne w językach i kulturach świata / Pod red. A. Duszak i N. Pawlak. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2005. 336 s.
2. Długosz-Kurczabowa K., Dubisz St. Gramatyka historyczna języka polskiego. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2001. 458 s.
3. Brückner A. Początki i rozwój języka polskiego. Wybór prac pod red. M. Karasia. Warszawa: PWN, 1974. 560 s.
4. Tatkiewicz W. O szczęściu. Warszawa, 1985.

Джерела:

1. ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: В 7 т. за ред. О. С. Мельничука. К.: Наукова думка, 1983-2003. Т. 1–4.
2. Boryś – Boryś W. Słownik etymologiczny języka polskiego. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2005. 864 s.
3. Brückner – Brückner A. Słownik etymologiczny języka polskiego. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1970. 806 s.
4. ISJP – Inny słownik języka polskiego. Red. nac. M. Bańko. Warszawa: PWN, 2000. Т. 1–2.
5. Krasieński – Krasieński A. St. Słownik synonimów polskich. Kraków: Akademia Umiejętności, 1885. Т. 1–2.
6. Linde – Linde S. B. Słownik języka polskiego. Lwów: W drukarni Zakładu Ossolińskich, 1854-1860. Т. 1–6.
7. NKJP – Narodowy korpus języka polskiego. Режим доступу: <https://nkjp.pl/>
8. SFJP – Słownik frazeologiczny języka polskiego. Red. S. Skorupka. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1974. Т. 1–2.
9. SJPSz – Słownik języka polskiego. Red. M. Szymczak. Warszawa: PWN, 1978–1981. Т. 1–3 (електронна версія).
10. SSM – Cieszewski M. Słownik slangu młodzieżowego. Piła: Wydawnictwo Ekolog, 2001. 354 s.
11. Sstp – Słownik Staropolski. Red. S. Urbańczyk. Wrocław etc.: PAN, 1953-2001. Т. 1-11.
12. SW – Słownik języka polskiego. Ułoż. pod red. J. Karłowicza, A. Kryńskiego i W. Niedźwiedzkiego. Warszawa: Nakładem prenumeratorów w drukarni E. Lubowskiego i S-ki, 1900–1927. Т. 1–8.
13. WSJP – Wielki słownik języka polskiego. Режим доступу: <https://wsjp.pl/>

Askerova I. Semantic-Cognitive and Linguo-Axiological Parameters of the Polish Emotive *szczęście*

Summary. The article is devoted to a comprehensive description of the semantic-structural, historical-etymological, cognitive-linguistic, and axiological characteristics of the Polish emotive *szczęście*. The study is based on extensive lexicographic material from Polish and other Slavic languages, works in the field of the psychology of human emotions and feelings, as well as the National Corpus of the Polish Language.

The interpretation of the inner form of the lexeme *szczęście* remains inconsistent in Polish linguistics. Its primary meaning is either reconstructed as «to take part» (A. Brückner) or interpreted as «a good part (of something)» (W. Boryś). Tracing the historical development of the emotive *szczęście* has revealed that in its semantic structure, the component «luck, fortune, favorable circumstances» consistently prevailed over the abstract sense of «a state or feeling of great satisfaction and joy.»

Contemporary lexicographic sources also demonstrate the polysemy of *szczęście*. The analysis of dictionary interpretations allows for identifying the following lexico-semantic variants within its structure: 1) emotional component – «a short-term experience of intense, overwhelming joy (the happy moment of victory)»; 2) cognitive component – «a long-lasting positively connoted emotional state of complete satisfaction, associated with self-realization, finding meaning in life, feeling fulfilled, and being needed by others»; 3) causative meaning – «that which evokes this emotional state.» In the contemporary synchronic perspective, the lexeme under study does not exhibit

significant word-formation potential, though it is characterized by broad lexical compatibility. The reconstructed metaphorical collocations suggest that in the linguistic worldview of Poles, happiness is metaphorically perceived as a liquid or gaseous substance, light, the sun, high temperature, fire, or a force that lifts a person upwards. Happiness can make one drunk, speechless, unconscious, or even insane. It is the ultimate good, which a person strives to attain at all costs: one chases, seeks, and grasps happiness or even builds it on their own.

Key words: cognitive semantics, linguistic axiology, etymology, emotive, concept.